

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/140467,W-audycji-Przystanek-Historia-w-Polskim-Radiu-o-traktacie-ryskim-17-marca-2021.html>
18.04.2024, 01:07

W audycji „Przystanek Historia” w Polskim Radiu o traktacie ryskim - 17 marca 2021

Audycja została wyemitowana w środę o godz. 19.30 na antenie Programu I Polskiego Radia.

Traktat ryski 1921 roku zakończył wojnę polsko-bolszewicką i ustalił granicę między Polską, a Rosją Sowiecką. Jego zapisy nie zadowalały jednak żadnej ze stron. – Ten pokój był oczekiwany, ale miał też gorzki wymiar dla Polaków, którzy pozostali poza granicami Polski – mówi w Programie 1 Polskiego Radia dr Jarosław Szarek, prezes Instytutu Pamięci Narodowej.

Z okazji 100. rocznicy podpisania traktatu w Rydze Instytut Pamięci Narodowej przygotował na Zamku Królewskim wystawę „Gorzki pokój. Traktat ryski 1921 r.”. Założeniem ekspozycji jest szerokie nakreślenie genezy traktatu pokojowego, zawartego po zwycięskiej wojnie Polski z sowiecką Rosją, a także ukazanie jego konsekwencji w krótkiej historii dwudziestolecia międzywojennego oraz na dłuższym tle relacji polsko-rosyjskich, w tym polsko-sowieckich.

Wystawa IPN prezentuje losy Polaków, Białorusinów i Ukraińców w kontekście postanowień traktatowych. Część zdjęć pochodzi z prywatnych zbiorów Stanisława Grabskiego, głównego architekta traktatu ze strony Polski, zdeponowanych w Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Ekspozycja będzie dostępna na dziedzińcu zamkowym do 24 kwietnia 2021 r. Autorem wystawy jest Adam Hlebowicz, dyrektor Biura Edukacji Narodowej IPN. Oryginalną koncepcję plastyczną stworzył Jarosław Kłaput.

– Ta wystawa patrzy na traktat ryski w wielu wymiarach. Z jednej strony rzeczywiście zdecydowana większość opinii publicznej w Polsce, a także cały Parlament, który

jednomyślnie ratyfikował traktat ryski, przyjmowała go dobrze. Traktat kończył zwycięską wojnę z bolszewikami, a była to już kolejna wojna, w której uczestniczyli Polacy. Wojna na ziemiach polskich zaczęła się przecież w 1914 roku. Ten pokój, który zamykał wojnę na Wschodzie, nie był jednak końcem walk, bo półtora miesiąc później wybuchło III powstanie śląskie. Polska potrzebowała wtedy pokoju, ponieważ budowała fundamenty niepodległego państwa – twierdzi dr Jarosław Szarek.

Oddano zdobyte terenu

– Ten pokój był oczekiwany, ale miał też gorzki wymiar dla Polaków, którzy pozostali poza granicami Polski. Wojska polskie zajęły wcześniej Mińsk i Kamieniec Podolski, czyli miejsca ważne dla polskiej kultury, w których mieszkało wielu Polaków i wycofały się za tę linię, oddając Związkowi Sowieckiemu tereny zdobyte w czasie wojny. Miejscowa ludność miała już wtedy świadomość, czym jest bolszewizm – wyjaśnia dr Jarosław Szarek.

Wynegocjowana granica w pewien sposób oddzielała życie od śmierci. Kto został po bolszewickiej stronie, był poddany okrutnym represjom. – Ci, którzy mogli, wyjechali i byli to najczęściej ludzie bogaci. Zostały natomiast osoby, które nie miały możliwości wyjazdu, czyli drobna, zaściankowa, często schłopiała szlachta, robotnicy, lokalna inteligencja oraz ludzie, którym po prostu serce nie pozwalało opuścić tej ziemi, bo żyli na niej od wieków. Z perspektywy tych 100 lat już wiemy, że oni wszyscy stali się ofiarami „operacji polskiej” w latach 1937–1938. Wtedy NKWD wymordowało ponad 100 tysięcy naszych rodaków tylko za to, że byli Polakami. Gdyby ta granica, mimo że historycy nie powinni gdybać, była przesunięta chociaż parę kilometrów na wschód, Mińsk byłby w granicach Polski i nie byłoby zbrodni w Kuropatach – uważa dr Jarosław Szarek.

W audycji także:

- Giganci nauki: Tadeusz Sendzimir – mechanik, metalurg i przedsiębiorca, twórca przełomowych wynalazków zwany „Edisonem metalurgii”. W ramach kampanii edukacyjnej „[Giganci nauki PL](#)” ukazał się pięciotomowy [Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki](#), wydany pod redakcją prof. Bolesława Orłowskiego, jako dzieło Instytutu Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN oraz Instytutu Pamięci Narodowej. Jednym z bohaterów słownika jest właśnie Tadeusz Sendzimir.
- Książka: Maciej Korcuć, Waldemar Rezmer, Zbigniew Karpus [Jeńcy 1920](#). Publikacja poświęcona jest historii polskich jeńców w bolszewickiej niewoli oraz bolszewickich w polskich obozach jenieckich. Kwestia jeńców bolszewickich w polskich obozach miała się stać – zgodnie z założeniem administracji Michaiła Gorbaczowa – „Anty-Katyniem”. Poza opisem historycznym broszura wyjaśnia, dlaczego sprawa jeńców była tak ważna w rosyjskiej propagandzie historycznej.
- Najciekawsze wydarzenia i artykuły z portalu [przystanekhistoria.pl](#), m.in.:

bezpłatne warsztaty filmowe „Twórcze archiwa”, II Międzynarodowy Festiwal Filmowy o Totalitaryzmach „Echa Katynia”, premiera telewizyjna filmu dokumentalnego „Polmission. Tajemnice paszportów” w reżyserii Jacka Papisa.

POSŁUCHAJ AUDYCJI

Poprzednia audycja: [„Przystanek Historia”, 3 marca 2021](#)

[Odcinki archiwalne na portalu przystanekhistoria.pl](#)

* * *

Cykl audycji „Przystanek Historia” jest realizowany wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Program I Polskiego Radia. Rozmowy poświęcone są ważnym wydarzeniom, które wpłynęły na dzieje Polski w XX wieku oraz ludziom, którzy tę historię tworzyli.